

Bez lepší jazykové podpory se vícejazyčné děti v českých školách neobejdou

Praha, 1. 2. 2024

České mateřské, základní a střední školy navštěvuje více než sto tisíc dětí s cizí státní příslušností, nejvíce z nich, přes 70 tisíc, je na základních školách. Podle údajů MŠMT získalo letos pouhých 9.464 z nich podporu v češtině jako v druhém jazyce dle § 20 a § 16 školského zákona. Děti, které jsou v České republice déle než rok, zůstávají bez jazykové podpory, a to se zákonitě promítá do jejich školní úspěšnosti.

„Naučit se jazyk na pokročilé úrovni potřebné pro úspěšné začlenění do vzdělávacího procesu trvá pět až sedm let, v ojedinělých případech i déle,“ vysvětluje Kristýna Titěrová, programová ředitelka neziskové organizace META, která se podpoře vzdělávání vícejazyčných dětí (dětí s odlišným mateřským jazykem) věnuje již od roku 2006. Podle Titěrové potřebují vícejazyčné děti s neznalostí češtiny mnohaletou podporu v rozvoji vyučovacího jazyka, aby se dostaly na úroveň srovnatelnou s rodilými mluvčími. Tato podpora zahrnuje systematickou výuku češtiny jako druhého jazyka (ČDJ) i jazykovou podporu přímo ve výuce. Pro mnoho vyučujících, ale i pro vzdělávací systém jsou zatím tyto potřeby neviditelné, týká se to zejména dětí s pokročilejší češtinou. Dostatečnou podporu ale nemají ani začátečníci. Proto jsou děti školně neúspěšné a v mnoha případech vzdělávání předčasně opouštějí.

„Nárok na podporu dle § 20 nemají děti, které v České republice pobývají déle než rok, většina dětí ale nemá po jednom roce jazyk osvojený na dostatečnou úroveň. Pro získání individualizované podpory podle § 16 je nutná návštěva pedagogicko-psychologické poradny,“ upozorňuje Kristýna Titěrová na bariéry v systému jazykové podpory vícejazyčných dětí. Zcela mimo systém stojí specifická skupina – vícejazyčné děti s občanstvím ČR.

Další samostatnou kapitolou je jazyková podpora na středních školách. V období přechodu na SŠ jsou vícejazyčné děti nejzranitelnější. Před přestupem na SŠ neexistuje jazyková příprava pro nově příchozí s ukončeným základním vzděláním v zemi původu, nebo pro ty, co byli v ČR jen krátce. Státní jednotná přijímací zkouška (JPZ) je pro vícejazyčné děti obrovskou bariérou v přestupu na střední školu. JPZ neumožňuje mnohým uchazečům s jazykovou bariérou uspět v přijímacím řízení na obory odpovídající jejich zájmu a studijnímu potenciálu.

Jednotná přijímací zkouška je často kritizována za to, že neověřuje skutečné znalosti a dovednosti dětí, ale funguje jako rozřazovací test. Pro úspěch ve zkoušce jsou často nezbytné placené přípravné kurzy a doučování, a to i u dětí, které celou povinnou školní docházku absolvovaly v základní škole v ČR obklopeny svým prvním jazykem. *„Pro vícejazyčné děti znamená jednotná přijímací zkouška dvojnásobnou bariéru. Čeština není jejich prvním jazykem a mnohdy absolvovaly několik let školní docházky v základní škole mimo ČR, kde získávaly gramotnost ve svém prvním jazyce. Zkoušku je obtížné zdolat i v případě, že mají nárok na některé úlevy v přijímacím řízení. Tito uchazeči mají jen mizivou šanci uspět při přijímacím řízení v testech z českého jazyka i z matematiky,“* upozorňuje programová ředitelka METY Kristýna Titěrová.

Podle METY je nutná celková změna paradigmatu. Zatímco v současné době je jazyková podpora orientována podle statusu a délky pobytu v ČR, je třeba ji do budoucna poskytovat na základě zjištěné jazykové úrovně. Zjednodušeně řečeno, nepotřebujeme nutně vědět, kolik je v ČR dětí z ciziny, ale jak tyto děti umí česky. K tomu je ale nutná změna legislativy, a proto META přichází s pozměňovacím návrhem školského zákona, který upraví § 16 a § 20 tak, aby jazyková příprava a následná jazyková podpora z podpůrných opatření byly dostupné na základě zjištěné jazykové úrovně všem dětem, které ji potřebují. Ruku v ruce s legislativními opatřeními musí být nastaven systém ověřování jazykové úrovně a také posílena metodická podpora škol a vzdělávání vyučujících.

Zlepšení systému jazykové podpory dětí s jinou mateřtinou a snížení jejich školní neúspěšnosti by mělo být zájmem nás všech, z dlouhodobého hlediska se náklady na podporu celé společnosti vrátí. Rozdíl bilance vůči státu za průměrný produktivní věk jednotlivce, který má pouze základní vzdělání, a tím, kdo získal střední vzdělání s výučním listem, je odhadován na 2,3 milionu Kč, u střední školy s maturitou dokonce 2,8 milionu.

Projekt Náš hlas podpořil Výbor dobré vůle – Nadace Olgy Havlové v rámci programu Active Citizens Fund, jehož cílem je podpora občanské společnosti a zmocnění znevýhodněných skupin. Program je financován z Fondů EHP a Norska.

KONTAKT PRO MÉDIA

Jaroslav Bartoš, bartos@meta-ops.cz, tel.: 731 619 924

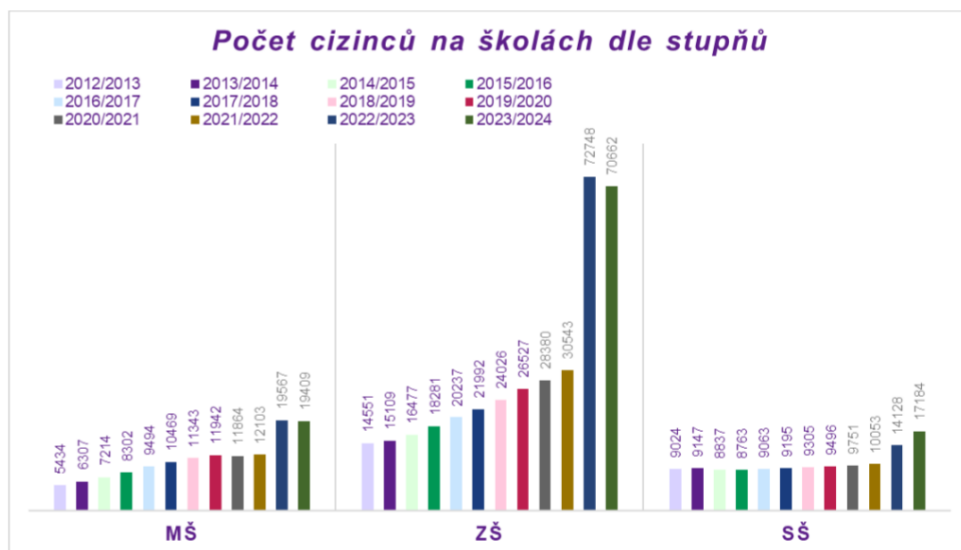
META, o. p. s

Nezisková organizace, která pomáhá rodičům a dětem s migrační zkušeností zorientovat se v českém školství a v začlenění do společnosti. Zajišťuje kurzy češtiny jako druhého jazyka pro děti i dospělé. Vyučujícím a školám poskytuje poradenství ve vzdělávání dětí, které nemají žádnou či dostatečnou znalost češtiny. Nabízí semináře, metodickou podporu a materiály do výuky. Navrhuje a prosazuje systémové změny, které reflektují potřeby škol a vícejazyčných dětí, a které rozvíjí jejich potenciál. Prostřednictvím aktivit pro veřejnost se snaží podpořit otevřený dialog a porozumění mezi lidmi s migrační zkušeností a většinovou společností.

www.meta-ops.eu

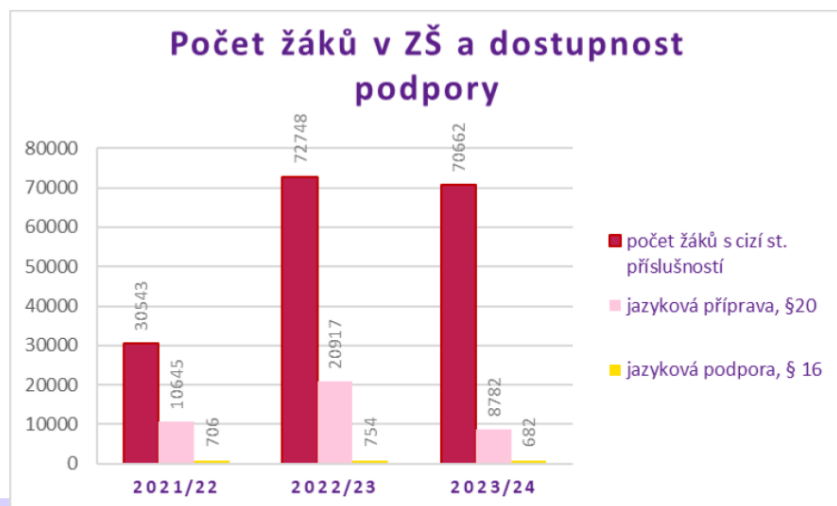
www.inkluzivniskola.cz

www.doskolyspolecne.cz

Zdroj: Statistická ročenka školství, MŠMT

Jak je cílená podpora v jazyce dostupná a sledovatelná?

Podle odhadu ředitelů ZŠ:

12 % cizinců s neznalostí jazyka
→ 1 % z celkového počtu žáků ZŠ

4,3 % s neznalostí jazyka nejsou cizinci

Zdroj: data MŠMT.

Jak se dětem ve škole daří?

ZŠ

- nejvíc propadají v 1. a 6. třídě (všechny děti)
- propadají **3x častěji** než občané ČR
 - **předčasné odchody ze ZŠ**
- **44 x častěji** zařazeni o 1 a více ročníků níže

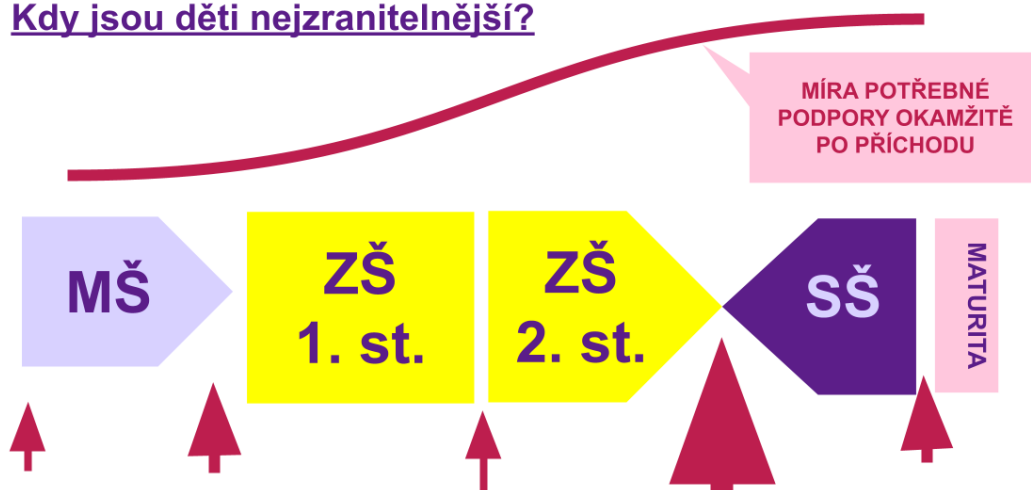
SŠ

- pravděpodobnost, že studium řádně nedokončí, je až **2x vyšší** než u občanů ČR
- vloni nastoupil na učiliště rekordní počet žáků z ciziny, **33%** z nich už vzdělání opustilo

Zdroj: Data MŠMT

..META*~

Kdy jsou děti nejzranitelnější?

..META*~